

Toine Heijmans

Marifoonberichten

Over de zee en de mensen die daar willen zijn

UITGEVERIJ PLUIM
AMSTERDAM/ANTWERPEN

Een zee van lood

Halverwege mag het ophouden. Daar drijft een dode vinvis. De zee tilt het kadaver op en laat het zakken, het vlees gebleekt door zout en zon, de meeuwen erboven. Vijftig meeuwen krijsend boven een chagrijnige Noordzee, een zee van lood: warrig en misselijk van zichzelf.

Dapper is mijn boot begonnen aan de oversteek, de Eerste Echte Grote Oversteek van Engeland naar Huis. 106 zeemijl pal oost de Noordzee over, van het bleke stadje Lowestoft naar de schoorstenen van IJmuiden. Dat is de droom.

Iedereen zeilt zomaar naar Engeland en terug, hele gezinnen, alsof ze naar de Efteling gaan. Zo moeilijk kan het niet zijn. Het bootje is klein, tweeëntwintig voet, zes meter zestig lengte over alles, maar stoer genoeg. De bemanning acht zich voorbereid. Dagenlang met z'n tweeën zeekaarten bestudeerd, de wolken bekeken, nachtenlang nagedacht over de zee en de golven en de overkant, over een sterrennacht en over het juichend binnenlopen van de haven.

Vierentwintig uur zal het duren – maar halverwege

mag het ophouden. De vinvis ligt daar dood te drijven met zijn gebleekte buik omhoog, de wind is laf, het water nukkelig; het bootje zakt weg tussen golven als bultruggen. De marifoon blijft stil en Shimry, het zeiljacht van David en Eleine dat geruststellend was meegevaren, is opgelost in het grijs. Hier is dus niemand meer – alleen die gierende meeuwen boven de beroerde bemanning.

We blijven naar de horizon kijken. We blijven onze wachten draaien. Er moet geplot worden, elk uur de positie markeren op de kaart zodat er een lange potloodlijn ontstaat naar de overkant. Er moet getogen worden. Er moet geslapen worden. Maar de uren grijpen in elkaar tot de ochtend middag wordt en de middag avond, en kijken op de zeekaart maakt ons misselijk. De zee wordt er niet gezelliger op. Het is een grijze rotzee, heel anders dan de zee in die droom.

Na de eerste oversteek volgen er nog vele. De kortste duurt vier uur – van Dover naar Calais, zenuwachtig tussen *high speed* catamarans en flatgebouwen van containerschepen. De langste duurt drie etmalen, van Vlieland naar Thyborøn, in een verlaten, heerlijke Noordzee. We zijn zo lang op zee dat we niet meer anders willen, de haven aan stuurboord laten en verder doorzeilen, de Limfjord in, verslaafd geraakt aan het vier-uur-slapen-vier-uur-sturen, aan de eenvoud van het leven. We krijgen een afkeer van de kust.

Uiteindelijk gooien we in de luwte van een denbos het anker uit – we willen niet meer aan land.

We willen op zee blijven, en nooit meer ergens anders zijn.

Maar dat kan niet.

Het bootje zeilt tochten langs Normandische kappen en naar de Zweedse scheren, langs Britse kliffen en boven de Duitse Wadden; rond Cowes en voorbij de eindeloze Belgische stranden: de halve Noordzee komt voorbij. En telkens als we denken de zee te kennen is ze anders geworden.

Het Noordzeegevoel moet langzaam groeien. Dat komt niet vanzelf, met zo'n zee zonder romantiek. Een werkzee is het, waar je moet zoeken naar blauw. Het water is er doorgaans bruin of grijs en ondoorzichtig. Het weer en de wind zijn er altijd onbestemd. De golven vierkant en brutaal. Het getij stampet en stiert door Het Kanaal – soms sleurt de eb het bootje mee, dan duwt de vloed het bootje terug. De vissers rammen met hun kotters overal doorheen. De containerschepen racen blind hun vaargeul door. Een zeilbootje moet zich voegen.

Wie op de Noordzee zeilen kan, zeggen ze, kan overal ter wereld zeilen. De Noordzee, zeggen ze ook, waarom zou je daar gaan varen? Die is voor vissers en matrozen; een vakantiezeiler heeft er niks te zoeken. Die zee is te rauw en te koud.

Dat is precies de reden.

Nergens en nooit zijn de golven er hetzelfde. Nooit en nergens heeft de Noordzee hetzelfde humeur. Er zijn bleke nachten op weg naar Dover, er is zompige mist voor de haven van Duinkerken, er zijn spit-

se groene golven bij Dieppe waar het bootje tegenin moet beuken als een bokser, er zijn bliksemschichten die uit de hemel vallen, midden in de maanloze nacht, en er zijn drie etmalen waarin helemaal niets gebeurt – maar als je goed kijkt verandert het water elke minuut van kleur.

En al die kleuren zijn groen.

Daar drijft het bootje dan. Midden op de Noordzee, honderd mijl van Esbjerg. Er is geen land te zien, geen schip, geen boortoren, geen boei, er is geen wind te voelen. Tweehonderd meter diep. En als je dan in het water springt en in de Noordzee drijft voel je haar ademen, die hele zee tegelijk: omhoog en omlaag als een groot grijs sprookjesdier dat je opslokt als je niet snel weer aan boord klimt. Het beneemt je de adem, alsof je ineens weet wat verdrinken is. Alsof je weet dat deze vijand je grootste vriend moet blijven.

Dat heb je niet, aan land.

Uiteindelijk wil je altijd naar zee. De zee is mythisch en nooit genoeg. Bernard Moitessier, de Franse zeeman-filosoof, nam eind jaren zestig deel aan de eerste solozeilrace om de wereld toen hij besloot door te varen, helemaal alleen. Hij wilde op zee blijven, nooit meer aan land ('die slangenuil'). Moitessier was tijdens de tocht overvallen door een 'niet te beschrijven gevoel van genade' en stuurde zijn agent het volgende bericht (dat hij met een katapult op het dek van een vrachtschip schoot): 'Ik blijf non-stop doorvaren naar de eilanden in de Stille Zuidzee, omdat ik op zee gelukkig ben en misschien ook wel om mijn ziel te redden.'

Zijn zeiljacht was de Joshua; Moitessier had het vernoemd naar de eerste en beroemdste van alle wereldomzeilers, Joshua Slocum. Drie jaar en twee maanden was de Amerikaan alleen op zee, met zijn tot jacht omgebouwde oestervisser Spray. Hij keerde terug in 1898, maar kon aan land nooit meer aarden. ‘Ik was de gewoontes en gebruiken bijna helemaal vergeten,’ schreef hij.

Of lees Alain Gerbault, de Franse praatjesmaker die in de jaren twintig jarenlang de wereld rondging in zijn Firecrest: ‘Toen het einde van mijn reis naderde, voelde ik een toenemende neerslachtigheid. Mijn reis was bijna voorbij, alsmede de gelukkigste jaren van mijn leven.’

Dat geluksgevoel komt voor zeilers meestal in de buurt van Polynesië – over de Noordzee hoor je ze minder. Te klein misschien, of te grijs, maar voor dit bootje voldoende. En juist omdat de zee zo grauw kan zijn, hoeft er voor een geluksmoment maar weinig te gebeuren.

Onderweg langs de Britse kust van Dover naar Cowes springt een tuimelaar onder de boeg vandaan. Een jonge nog, glimmend van het water, die bij elke sprong met een schuin oog kijkt of de bemanning ’m wel ziet. Een uur lang spoelt hij door het boegwater, duikt onder de kiel door, maakt buitelingen. Zo rijk is de Noordzee.

Na een slaperige nacht, op weg van Ouistreham naar Saint-Vaast-la-Hougue, schildert een nieuwe

zon de lucht paars – hele penseelstrepen trekken de hemel open en smijten hun gloed op de golven. Zo paars is de wereld nog nooit geweest.

Voor Zeebrugge landt een jonge torenvalk op het dek, die net als wij de onweersbui ziet aankomen en op het bootje probeert te schuilen, de bemanning aldoor aankijkend. Hij vertrekt pas als de storm gaat liggen.

De makrelen die we eten, vers uit het water de pan in, gevangen met een sleeplijn van honderd meter.

Toch blijft die Eerste Grote Oversteek altijd de Grootste. De jachtclub van Lowestoft is in verval. De stad ligt dagenlang onder depressies en zelfs de vissers op de kademuren, die allemaal werkloos zijn en daarom dagenlang kunnen vissen, vangen niets. Pas op dat je niet gevangen raakt in Lowestoft, zeggen ze. Hier kom je moeilijk weg.

De storm duurt vier dagen. De kajuit raakt vol met weerkaarten en vuile was. Alles wil naar huis – het begint zelfs al naar herfst te ruiken. Dan neemt de wind wat af en stuift het bootje hotsend tussen de zandbanken door naar buiten.

Het is vijf uur 's ochtends. Het bootje zeilt alsof het op de hielen wordt gezeten; het grootzeil helemaal opengeklapt en voorop een bejaarde spinnaker die de romp door grijs water trekt. Nog honderd mijl. Er staan nog golven van de storm, dwarsscheeps en zo hoog dat de wind soms uit de zeilen valt. Ze tillen het bootje op als een blok schuimplastic en leggen het weer neer.

Daar drijft de dode vinvis, een rottend eiland, we kunnen er een waarschuwing in zien, of een dreigement, maar waarschijnlijk drijft hij daar bij toeval. Nog vijftig mijl. De kuip is klein. De marifoon is stil. De nacht wordt zwart. Een boot zeilt altijd harder in het donker. Het grootzeil moet gereefd, het water sist en suist en achter de boot licht de zee op: een streep groen licht. De lichtgevende algen die je ook in de brekende golven ziet.

Geen slaap. Zeeschepen voor anker. De schoorstenen van IJmuiden; ze komen niet langzaam in zicht, maar ineens is daar die hele kermis van rode lampen, geleidelichten, knipperboeien, schijnwerpers, vuurtorens, boordlichten, koplampen. Nog vijftien mijl. Daar op de wal zijn mensen die slapen of feestvieren of rustig in een stoel zitten. Niet zoals wij. Nog meer wind. Viskotter op ramkoers zet het bootje in een zee van licht. Stuivend water tussen de pieren, en dan is het stil.

De jachthaven slaapt. De zeeziekte verdampt.

Misschien lonkt de Noordzee omdat je er alle kanten op kunt kijken zonder iets te zien.

Misschien vanwege de leegheid die alles zo complex maakt.

Misschien is de Noordzee gewoon de zee.

In *Moby Dick* zegt Ismaël dit over de zee: ‘Wanneer ik me grimmig voel rond de mond; wanneer het een vochtige, druilerige november is in mijn ziel; wanneer ik onvrijwillig halt hou voor winkels met doodskisten en aansluit bij elke rouwstoet die ik tegenkom [...]

– dan wordt het hoog tijd voor me om de zee op te gaan, zo snel als ik kan.’